

Kulturdepartementet

Remissvar över promemorian En moderniserad taltidningsverksamhet (Ds 2024:22)

Ku2024/01068

Institutet för mänskliga rättigheter (institutet) har blivit anmodat att lämna ett yttrande över promemorian **En moderniserad taltidningsverksamhet (Ds 2024:22)**.

Institutets uppgift är att främja säkerställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige, med utgångspunkt i våra grundlagar och för Sverige folkrättsligt bindande förpliktelser inom området mänskliga rättigheter. Institutet har även en särskild roll som oberoende nationell mekanism enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen).

Sammanfattning

Syftet med promemorian har varit att lämna förslag som moderniserar och breddar taltidningsverksamheten. Institutet bedömer att förslagen i promemorian leder till en positiv utveckling för de mänskliga rättigheterna, särskilt i relation till förverkligandet av funktionsrättskonventionen, artiklarna 9 och 21.

Institutet **tillstyrker** promemorians förslag men har vissa synpunkter.

Promemorian föreslår att tillgång till enbart kris- och samhällsinformation inte ska ge rätt till mottagarutrustning eller internetabonnemang. Institutet framhåller att det saknas en konsekvensbedömning utifrån funktionsrättskonventionens skyldigheter och menar att en sådan hade utgjort ett viktigt underlag för bedömningen i utredningen.

Promemorian föreslår att MTM (Myndigheten för tillgängliga medier) ska ta över taltidningsnämndens skyldigheter. Institutet framhåller vikten av att personalen

får utbildning om de rättigheter som funktionsrättskonventionen garanterar. Institutet framhåller också att det är positivt att förslaget innebär att beslut om tillgången till mottagarutrustning och abonnemang kan överklagas.

Övergripande synpunkter

MTM tillhandahåller bland annat en taltidningsverksamhet som har stor betydelse för många personer med funktionsnedsättning, inklusive äldre personer som har behov av taltidningstjänsten.¹ Taltidningsverksamheten kan kopplas till artikel 9 i funktionsrättskonventionen om tillgänglighet och artikel 21 om yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information. Rätten att delta i det politiska och offentliga livet aktualiseras också, som återfinns bland annat i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.² Rätten att delta i kulturellt, konstnärligt och vetenskapligt liv tas upp både i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.³ För att kunna delta i den politiska debatten och vara en integrerad del av samhället, krävs att man har tillgång till information, vilket skyddas av den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.⁴

Institutet välkomnar att utredningen presenterar förslag med syfte att modernisera och utveckla taltidningsverksamheten. Bland annat kommer, om förslaget genomförs, taltidningstjänsten att innehålla en större bredd av nyhetsmedier, till exempel gratismedier. Detta är en positiv utveckling som bland annat möjliggör att fler läsare kan ta del av nyheter. Institutet gör den generella bedömningen att utredningens förslag leder till en positiv utveckling, särskilt i

¹ För äldre personers mänskliga rättigheter är det i vissa avseenden relevant att tillämpa funktionsrättskonventionen. Detta om den äldre personen har någon form av funktionsnedsättning. Det kan till exempel handla om nedsatt rörelseförmåga, nedsatt syn eller hörsel, eller kognitiv svikt. Funktionsrättskonventionen är tillämplig för alla, oavsett ålder, som är i behov av taltidningstjänsten.

² Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, art 21, Konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna, art 25, FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, art 11.2.c och preambeln

³ Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, art 27, Konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, art 27

⁴ Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, art 19

relation till förverkligandet av artiklarna 9 och 21 i funktionsrättskonventionen. Institutet **tillstyrker** därför promemorians förslag men har vissa synpunkter.

Det finns ingen information i utredningen huruvida man i beredningen har aktivt involverat de som berörs, i enlighet med de krav som ställs på konventionsstaten enligt funktionsrättskonventionens artikel 4.3. I detta fall måste både funktionsrättsorganisationer och organisationer som företräder äldre personer involveras. För äldre personer som har behov av taltidningstjänsten är det dessutom relevant att FN:s principer för äldre personer⁵ understryker att äldre personer ska vara integrerade i samhället och delta aktivt i framtagandet av policyer som påverkar dem. Om samråd inte genomförts påtalar institutet att det är en påtaglig brist i utredningen.

6.2. Tillhandahållande av mottagarutrustning och internetabonnemang

Enligt utredningen ska MTM tillhandahålla mottagarutrustning och internetabonnemang till personer som beviljats detta. Kris- och samhällsinformation ska göras tillgängligt på detta vis. Utredningen föreslår vidare att tillgång till enbart kris- och samhällsinformation inte ska ge rätt till mottagarutrustning eller internetabonnemang.

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FN:s funktionsrättskommitté) säger i sina rekommendationer till Sverige från mars 2024 att staten måste se till att alla personer med funktionsnedsättning har möjlighet att utnyttja tillgängliga kommunikations- och informationsmedel i risksituationer och humanitära katastrofsituationer.⁶ Institutet noterar att det inte finns någon konsekvensbedömning i relation till denna skyldighet och menar att en sådan analys hade kunnat bidra med ett avgörande underlag.

⁵ Även om dessa principer inte är rättsligt bindande så utgör de en viktig vägledning för hur staters människorättsliga förpliktelser ska tolkas.

⁶ FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2024) Sammanfattande kommentarer avseende Sveriges kombinerade andra och tredje periodiska rapport, 26 (e)

8.1. Myndigheten för tillgängliga medier ska ta över taltidningsnämndens uppgifter

Förslaget att MTM tar över taltidningsnämndens uppgifter är relevant för de mänskliga rättigheterna på flera sätt. Institutet vill framhålla följande:

- Enligt promemorians förslag kommer ansvaret flyttas till MTM för att bland annat besluta vilka individer som ska få tillgång till mottagarutrustning och internetabonnemang. Detta innebär att tjänstepersoner på MTM ska göra en bedömning av individens behov, bland annat huruvida den enskildes funktionsnedsättning uppfyller eller inte uppfyller den definition av läsnedsättning som etableras i den nya förordningen. MTM ska också bedöma på vilket sätt individen ska få tillgång till taltidningstjänsten, dvs om man ska använda läsplatta, mobiltelefon eller få tillgång till en spelare från MTM. Det är viktigt att MTM ges tillräckliga förutsättningar för att dessa bedömningar kan göras på ett enhetligt och rättssäkert sätt. Institutet vill lyfta vikten av utbildning om de rättigheter som konventionen garanterar, i enlighet med artikel 4 (f) i funktionsrättskonventionen.
- Institutet ser positivt på att en individ som får avslag på sin ansökan om att få tillgång till mottagarutrustning och abonnemang kommer att kunna överklaga MTMs beslut. Det är inte möjligt att överklaga ett avslag enligt den rådande ordningen.

Ärendets handläggning

Detta remissvar har beslutats av direktören Fredrik Malmberg och föredragits av utredaren Emma Melander Borg. I den slutliga beredningen har även ställföreträdande direktör Charlotte Palmstierna och enhetschef Eva Glückman deltagit.

Fredrik Malmberg
Direktör